

Joggyakorlati helyzetkép a rémhírterjesztés tényállásáról

Egy szimbolikus büntetőjogi tényállás gyakorlati alkalmazhatatlansága

BOTOS MIHÁLY BÁLINT*

A koronavírus-járvány hatalmas kihívást jelentett, és kihatott a büntetőjogszabály-alkotásra is. A járványhelyzet idején megsokasodtak a koronavírussal összefüggő valótlan tényállítások, amire a jogalkotónak is reagálnia kellett: módosította a rémhírterjesztés tényállását. A változást nagy vita övezte, ugyanis bírálói a szólásszabadság aránytalan korlátozását látták benne. A módosítás következtében megnövekedett a rémhírterjesztés miatt indított büntetőeljárások száma. A tanulmány ötven, rémhírterjesztés miatt indított eljárás ügyiratainak vizsgálata alapján mutatja be, hogy a nyomozó hatóságok tekintettel voltak-e az időbeli hatályra, és hogy mely tényállási elemeknél merültek fel értelmezési vagy alkalmazási nehézségek a gyakorlatban.

Kulcsszavak: vélemény szabadság, rémhírterjesztés, joggyakorlat

---

Jurisprudential Situation Picture of the Facts of Scaremongering The Practical Inapplicability of a Symbolic Criminal Law Situation

The coronavirus epidemic posed a huge challenge, which also affected the creation of criminal legislation. As a result of the epidemic situation untrue statements related to the coronavirus proliferated, which the legislator also had to respond: the facts of scaremongering were also amended. The amendment of the facts was surrounded by great controversy, as critics saw it as a disproportionate restriction of freedom of speech. As a result of the amendment, the number of criminal proceedings initiated for scaremongering has increased. On the basis of the research permit of the Office of the Prosecutor General, I examined the case files of 50 proceedings initiated for scaremongering because we could not talk about legal practice developed until 2020. In this article I will show whether the investigating authorities took into account the temporal scope, as well as what are the factual elements that caused interpretation and application difficulties in practice.

Keywords: freedom of expression, scaremongering, legal practice

---

---

* PhD-hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

1. Bevezetés

Magyarország kormánya a koronavírus-járvány miatt 2020-ban az ország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett az Alaptörvény akkor hatályban lévő 54. cikke alapján.¹ Ezt követően a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvénnyel módosult a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 337. §-ában foglalt rémhírterjesztés tényállása is. Kiegészült egy új (2) bekezdéssel, amely a különleges jogrend idején² büntetni rendeli az olyan valótlan tényállítást, amely a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítja. Az (1) bekezdés pedig további tényállási elemmel bővült: a közveszéllyel összefüggésben elhangzott valótlan tényállításokra terjed ki a büntetőjogi fenyegetettség.

Két alkotmánybíróági határozat foglalkozott a rémhírterjesztés tényállásának alkotmányos megítélésével: a 18/2000. (VI. 6.) AB határozat (Abh1.), valamint a 15/2020. (VII. 8.) AB határozat (Abh2.). A testület az Abh2.-ben az újonnan módosult tényállást alaptörvénykonformnak minősítette. Mindezek alapján újból a jogtudomány érdeklődésének homlokterébe került az addig „elfeledett” tényállás. Hornyák Szabolcs 2010-ben még arra a következtetésre jutott, hogy a rémhírterjesztés a gyakorlatban az egyik legritkábban előforduló és nagyon szűk körben megállapítható bűncselekmény, ezért nincs is szükség a Btk.-ban tartására.³ Ehhez képest a legújabb bűnügyi statisztikai adatok alapján rögzíthető, hogy a 2020-as módosítás következtében megnövekedett a rémhírterjesztés miatt indított eljárások száma.⁴ Mindezek fényében indokolt a Btk. 337. §-ban foglalt tényállás joggyakorlati helyzetének feltárása. Azonban mielőtt a gyakorlat bemutatására rátérnék, érdemes a tanulmány alcímét megvilágítani.

2. A szimbolikus büntetőjog fogalmi elemei és jellemzői

A kutatás során megfogalmazott hipotézisem, hogy a rémhírterjesztés szabályozási konstrukciója csak szimbolikus jelentőséggel bírhat, ugyanis annak gyakorlati alkalmazhatósága valójában kétséges. E hipotézis vizsgálatához először a szimbolikus büntetőjog fogalmának tisztázása szükséges. Hazai viszonylatban a 2010-es évek óta jelen van a szimbolikus büntetőjog kategóriája a szakirodalomban,⁵ behatóbban Nagy Ferenc foglalkozott a jelenséggel. Nagy és Winfried Hassemer is a modern büntetőjog termékének tekintette a szimbolikus tényállások térhódítá-

¹ 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet veszélyhelyzet kihirdetéséről.

² Ennek értelmében az egész ország területére kiterjed a büntetőjogi fenyegetettség. Az első alapeset ezzel szemben kizárólag a közveszély színhelyén követhető el.

³ HORNYÁK Szabolcs: *A köznyugalom elleni bűncselekmények*. Doktori értekezés, Pécs, PTE, 2010, 157.

⁴ SZABÓ ZSOLT: A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés a COVID-19 járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására. In AMBRUS István (szerk.): *COVID-19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme a járvány idején*. Budapest, ELTE Eötvös, 2021, 142.

⁵ FILÓ Mihály: Jogpolitika és valóság: az uzsora a büntetőjog-elmélet tükrében. In FILÓ Mihály (szerk.): *Tanulmányok az uzsoráról*. Budapest, ELTE, 2016, 329–335.; BORBÍRÓ Andrea: „Three Strikes and You’re Out” Magyarországon – kriminálpolitikai racionalitás vagy szimbolikus jogalkotás? *Acta ELTE* 45, 2008, 165–179.; SKODA Gabriella: Szimbolikus jogalkotás a büntetőjogban. *Pro Futuro*, 2018/3., 173–189.; GÖNCZÖL Katalin: A punitív kriminálpolitika és a büntető populizmus – egymást fedő fogalmak? *Jogtudományi Közlemény*, 2014/11., 538–544.

sát.⁶ Utóbbi felsorolta a modern büntetőjog ismérveit: az univerzális (kollektív) jogtárgyak térnyerését, amelyeket a jogalkotó különösen homályosan és tágan fogalmaz meg, valamint az absztrakt veszélyeztető bűncselekményeket is a modern büntetőjog jellemzői közé sorolja.⁷ Mindezek következtében fennáll annak a veszélye, hogy a modern büntetőjog csak hiányosan tud megfelelni valódi rendeltetésének, valamint szimbolikus funkcióra szorul vissza.⁸ Nagy is ebben látta a veszélyt:

a törvényhozó a valódi problémát meg sem próbálja orvosolni, a problémakezelés kimerül – az eskalálódó punitivitás és szigor kíséretében – a szimbolikus jellegű büntetőjogi szankció(k) előírásában. A törvényhozó ezáltal demonstrálja és kommunikálja a döntési és cselekvési képességét a tényleges jogtárgyvédelem tulajdonképpeni feladatának elmulasztása ellenére.⁹

Hassemer egyenesen a jogállami-liberális tradíciók árulásának nevezte a jelenséget, amely nem veszi figyelembe a büntetőjog speciális feladatát, a jogtárgyvédelmet, valamint alássa az állampolgároknak a büntető igazságszolgáltatásba vetett bizalmát.¹⁰

Mindezekből következik, hogy a szimbolikus büntetőjognak elsődlegesen negatív értelemben tulajdonítanak jelentőséget. Azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a büntetőjognak van általános szimbolikus szerepe is. A német szövetségi alkotmánybíróság is megállapította, hogy minden büntetőjogi norma „az általa büntetett magatartás társadalmi-etikai értékítéletét tartalmazza”.¹¹ E körbe sorolhatók azok a bűncselekmények, amelyek valamilyen szimbolikus értéket, nemzeti és politikai szimbólumokat védenek,¹² továbbá amelyek elkövetési tárgya szimbólum.¹³ A német jogirodalomban található egy széles körben elfogadott klasszifikáció a szimbolikus büntetőjog-alkotásra. Ide tartoznak:

- a jogalkotási értéknilatkozatok (terhességmegszakítás/magzatelhajtás);
- a morális-felhívó jellegű törvények (környezetvédelmi büntetőjog, amelynek célja, hogy a tilalmak révén az embereket ökológiai érzékenységre „nevelje”);
- a jogalkotó pótlólagos reakciói mint „alibi-” és válságtörvények (a terrorizmus elleni küzdelemre vonatkozó törvények, amelyek célja, hogy csökkentsék a közvélemény félelmét és felháborodását);
- kompromisszumtörvények (büntetőjogi generálklauzulák).¹⁴

⁶ NAGY Ferenc: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*. Budapest, Akadémiai, 2013, 129.; Winfried HASSEMER: Kennzeichen und Krisen des modernen Strafrechts. *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1992/10., 382.

⁷ HASSEMER i. m. (6. lj.) 381.

⁸ Uo., 382.

⁹ NAGY Ferenc: A jogállami és szimbolikus büntetőjogról. In BÁRD Petra – BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin (szerk.): *Kriminológia és kriminálpolitika a jogállam szolgálatában. Tanulmányok Lévay Miklós tiszteletére*. Budapest, Eötvös, 2019, 303.

¹⁰ Winfried HASSEMER: Symbolisches Strafrecht und Rechtsgüterschutz. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 1989/12., 558.

¹¹ BVerfGE 96, 245 (249).

¹² FILÓ i. m. (5. lj.) 330. Erre példaként említhető a nemzeti jelkép megsértése deliktum (Btk. 334. §).

¹³ Például önkényuralmi jelkép használata (Btk. 335. §).

¹⁴ HASSEMER i. m. (10. lj.) 554.

A klasszifikáció még nem elegendő ahhoz, hogy az egyes csoportokba tartozó szimbolikus büntetőjogi tényállásokról pozitív vagy negatív értelemben állást foglaljunk. Frank Saliger a kritikus értelemben vett szimbolikus büntetőjog jellemzőinél a nyilvánvaló és a látens funkciókból indul ki: a nyilvánvaló funkció a norma objektív megvalósulását jelenti, amely az instrumentális jogtárgyvédelemben ölt testet, ezzel szemben a látens funkció a norma tényleges hatását jelenti (az aktuális cselekvési igény kielégítése vagy a lakosság megnyugtatása formájában).¹⁵ Ha a látens funkció van túlsúlyban, akkor a norma kritikai értelemben vett szimbolikus jellege megállapítható. Ehhez elengedhetetlen az adott tényállás védendő értékének feltárása. Saliger következtetése szerint a szimbolikus büntetőjogi tényállás jellemzője, hogy objektíve úgy tesz, mintha egy elismert jogtárgyat védene, de valójában képtelen erre (vagy egyáltalán nem azt a jogtárgyat védi, amelyet kellene).¹⁶ Így a szimbolikus tényállás sokszor már a tényállási elemeit tekintve is értelmezési kérdéseket vet fel: olyan jogtárgyat véd, amelynél kérdéses, hogy egyáltalán védelemre szorul. Mindezek ahhoz vezethetnek, hogy a bűncselekmény nagyrészt gyakorlati alkalmazás nélkül marad.¹⁷ A gyakorlati hatás megnyilvánulhat abban, hogy egyáltalán nem indul büntetőeljárás, vagy indul, azonban még a bírósági szakasz előtt megszűnik az eljárás, így a jogalkotó által várt hatás ténylegesen elmarad.

Ha megvizsgáljuk a rémhírterjesztés tényállását, akkor a szimbolikus büntetőjogi tényállás jellemzői már első látásra megfigyelhetők. Hassemer a modern büntetőjog jellemzői közé sorolta a kollektív jogtárgyak és az absztrakt veszélyeztető tényállások térnyerését. A rémhírterjesztés kizárólagos védendő értéke a köznyugalom, amelynek (kizárólagos) jogtárgy jellege azonban igen vitatott a német irodalomban.¹⁸ A hazai szerzők közül Hornyák elutasította a köznyugalom primer jogi tárgy jellegét.¹⁹ Továbbá a Btk. 337. §-ában foglalt tényállás absztrakt veszélyeztető bűncselekmény, tehát a tényállás nem tartalmaz eredményt. A szimbolikus tényállás további jellemzője a gyakorlati alkalmazhatatlanság. Ennek vizsgálatára joggyakorlat-elemzést folytattam: a Fővárosi Főügyészségen ötven, 2019 és 2022 között elkövetett rémhírterjesztés miatt indult eljárás ügyiratát elemeztem, amelyekből megpróbáltam feltárni a jelenlegi joggyakorlat esetleges anomáliáit. Beszédes adat, amely alátámaszthatja a rémhírterjesztés szimbolikus büntetőjogi tényállás jellegét: az ötven ügy közül egy sem jutott el vádemelésig.

¹⁵ Frank SALIGER: Positives und symbolisches Strafrecht. Von guter und schlechter Kriminalpolitik. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft*, 2022/3., 287.

¹⁶ Uo., 287. Erre példaként szolgálhat a magyar büntetőjogban az egyesülési és a gyülekezési szabadság megsértése, amelyek korábbi tényállását a 2018. október 1-jén hatályba lépő gyülekezési törvény jelentősen módosította, illetve kiegészítette, ennek következtében több jogtárgyidegen bűncselekményi alakzattal egészült ki a tényállás, ugyanis a jogalkotó az új alakzatokkal kollektív tilalmakat véd az individuális szabadságjog helyett. Lásd SZOMORA Zsolt: XXI. fejezet. Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2022, 518. Az ilyen diszjunkció feltáráshoz teleologikus (a büntetőjogban jogtárgyharmonikus) értelmezést kell végezni, ami Szomora Zsolt szerint négyféle következménnyel járhat, lásd SZOMORA Zsolt: *Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései*. Szeged, Pólay, 2015, 35.

¹⁷ Kristina PETERS: Symbolisches Strafrecht? *Juristische Rundschau*, 2020/8., 417.

¹⁸ Claus ROXIN: *Strafrecht Allgemeiner Teil I*. München, C. H. Beck, 2006, 28–29.; Roland HEFENDEHL: *Kollektive Rechtsgüter im Strafrecht*. Köln, C. Heymanns, 2002, 299.

¹⁹ HORNYÁK i. m. (3. lj.) 82. A magam részéről sem fogadom el a köznyugalom primer jogtárgy jellegét, különösen azon deliktumok esetében, amelyek a véleménynyilvánítási szabadsággal lépnek kollízióba. BOTOS Mihály Bálint: A közösség elleni uszítás jogi tárgyáról. *Iustum Aequum Salutare*, 2022/4., 27–41.

3. Joggyakorlati helyzetkép

3.1. Az időbeli hatály

A *nullum crimen sine lege* a jogállamiság, azon belül is a jogbiztonság megtestesülése, amelynek büntetőjogi tilalma/követelménye a *nullum crimen sine lege praevia*, vagyis a súlyosabb büntetőtörvény visszaható hatályának tilalma, avagy az elkövetéskor hatályos törvény alkalmazásának követelménye.²⁰

A Btk. 337. §-a 2020. március 31. napjától kezdődő hatállyal módosult úgy, hogy a rémhírtérjesztés immár két alapesettel rendelkezik.²¹ Az időbeli hatály kérdése mind az első, mind az újonnan kriminalizált második alapesetnél felmerülhet, ugyanis a jogalkotó az (1) bekezdést restriktíven módosította: a büntetőjogi felelősségre vonást nem bővítette, hanem szűkítette. Azonban álláspontom szerint alkotmánykonform normaértelmezéssel eddig is erre az értelmezési eredményre kellett volna jutni,²² ugyanis a véleménynyilvánítási szabadság kitüntetett alapjogi helyéből következően restriktív értelmezés (lett volna) alkalmazandó.

Tizenegy általam vizsgált ügyben merült fel az időbeli hatály kérdése. Összességében elmondható, hogy a nyomozó hatóság megfelelően figyelembe vette a Btk. 2. §-át, és nem keletkezett törvénysértő határozat az időbeli hatállyal összefüggésben. Az időbeli hatály említése nélkül kizárólag az (1) bekezdés vizsgálatára került sor hat ügyben.²³ További két ügyben a nyomozó hatóság – kifejezetten hivatkozva a Btk. időbeli hatályára – eltekintett a (2) bekezdés alkalmazásától, ugyanis az elkövetési idő 2020. március 31. előtti volt.²⁴ Ha az időbeli hatály tekintetében arra a megállapításra jutunk, hogy az elkövetési idő miatt a bűncselekmény nem valósulhat meg, meg kell vizsgálni, hogy esetleg más bűncselekmény megállapítható-e. A rémhírtérjesztés tényállásánál ez az (1) bekezdés vizsgálatát (is) jelentheti, amennyiben az időbeli hatály a (2) bekezdés megállapításának korlátját képezi. A két ügyben kizárólag a (2) bekezdés vizsgálatára került sor.

Logikai „típushibásnak” tekintem azokat a határozatokat, amelyek bár figyelembe vették a *nullum crimen sine lege praevia* követelményét, a Btk. 2. §-ának vizsgálatára a tényállás elemzése után került sor. Ezekben az ügyekben a rémhírtérjesztés tényállási elemei nem valósultak meg,

²⁰ NAGY Ferenc: Gondolatok a büntetőjogi legalitással összefüggő alkotmányos problémákról. In BALOGH Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016, 454.

²¹ Btk. 337. § „(1) Aki közveszély színhelyén nagy nyilvánosság előtt a közveszéllyel összefüggésben olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely a közveszély színhelyén alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tényt vagy való tényt oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy meghiúsítsa, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

²² „Az alkotmánykonform értelmezés feltételezi, hogy a normának legyen olyan értelme is, amely alkotmányellenes, és e metódus azt a parancsot fogalmazza meg, hogy ilyenkor az alkotmánynak megfelelő jelentést kell elfogadni.” SZOMORA (2015) i. m. (16. l.j.) 37.

²³ 01000/1530/2020. bü.; 01000/1438/2020. bü.; 01000/1545/2020. bü.; 01000/1558/2020. bü.; 01000/1395/2020. bü.; 01000/1684/2020. bü.

²⁴ 29022/266/2020. bü.; 29022/307/2020. bü.

de a nyomozó hatóság csak az indokolás utolsó pontjánál mondta ki a határozatban, hogy egyébként az időbeli hatály követelményére tekintettel sem valósult meg bűncselekmény.²⁵

A hatályszabály vizsgálata elsődleges, megelőzi a különös részi bűncselekmények tényállási elemeinek vizsgálatát, ha az adott cselekmény kriminalizációja előzmény nélküli, mint a második alapesetben.²⁶ Ha a jogalkalmazó arra a következtetésre jut, hogy a hatályszabály miatt a bűncselekmény nem valósult meg, akkor a tényállási elemek konkrét dogmatikai vizsgálatára nincs szükség. Ezért először a hatály kérdésében kell állást foglalni, és ha a (2) bekezdésben foglalt alapeset nem valósulhat meg, vizsgálni kell, hogy a történeti tényállás szubszumálható-e az (1) bekezdés alá.²⁷

3.2. A közveszély színhelye és azzal összefüggő tényállítás

A rémhírterjesztés első alapeseténél szükséges, hogy a valótlán tényállítás a közveszély színhelyén történjen, míg a (2) bekezdés ilyen tényállási elemet nem tartalmaz, azaz az egész ország területén elkövethető a második alapeset, szükséges azonban, hogy különleges jogrend legyen érvényben. A közveszély színhelye a tényállás situációs eleme, amely nemcsak az elkövetés helyét, hanem annak idejét is jelöli.²⁸ A közveszély fogalmát a Btk. nem határozza meg, azt a gyakorlat a közveszéllyel fenyegetés tényállással kapcsolatban alakította ki. A BH2021. 98. számon közzétett eseti döntés *ratio decidendi*e alapján:

A közveszély jogi fogalom. A közveszély emberi magatartás folytán keletkező olyan állapot, amely a benne rejlő viszonylagos nyugalmi helyzetben vagy mozgásban lévő tényezőkön, folyamatokon keresztül nagyszámú, meg nem határozható személyt, vagy előre fel nem becsülhető anyagi javakat megsérüléssel, rongálódással vagy megsemmisüléssel fenyeget. A közveszély a közönséges [...] veszélyhez képest a személyek és dolgok szélesebb, és nem behatárolható körét érinti. Hatóköre nem konkrét, hanem beláthatatlan, azt maga az elkövető sem képes uralni. [...] Közveszély akkor jön létre, ha nem csupán egy vagy több (legfeljebb kisszámú) meghatározott személy, hanem egy vagy több meg nem határozott, vagy pedig nagyobb számú személy, vagy jelentős értékű dolog épsége kerül veszélybe.

A Btk. módosítása után, illetve a koronavírus-járvány következtében kérdéssé vált, hogy a gyakorlat a rémhírterjesztéssel összefüggésben miképp fogja értelmezni a „közveszély színhelye” tényállási fordulatot. Bencze Mátyás és Győry Csaba felvetette azt a kérdést, hogy a pandémia időszakában a fertőzési gócpontok közveszély színhelyének minősülnek-e, és hogy az interneten közzétett valótlán tényállítás megvalósítja-e azt a tényállási fordulatot, amely szerint az állí-

²⁵ 29022/307/2020. bü.; 29022/266/2020. bü.

²⁶ Ha már meglévő tényállás esett át módosuláson, a normaszöveg-változatok érdemi – anyagi jogi vizsgálatot feltételező – összevetése vezethet el a Btk. 2. §-a szerinti állásfoglalás megadásához.

²⁷ Ezt a helyes logikát követi például: 01000/1689/2020. bü.; 01000/1895/2020. bü.

²⁸ MEZŐLAKI Erik: XXXII. fejezet. A köznyugalom elleni bűncselekmények. In KARSAI (szerk.) i. m. (16. lj.) 799.

tásnak (vagy híresztelésnek) a színhelyen kell megtörténnie.²⁹ Koltay András kritizálta, hogy a kommentár szerint a közveszélyt emberi magatartás idézi elő.³⁰ Való igaz, hogy a BH2021. 98. *ratio decidendi*je is ezt a fordulatot tartalmazza, azonban az indokolásban a Kúria már leírja: „Nincs jelentősége, hogy a közveszélyt (veszélyállapotot) emberi magatartás vagy természeti katasztrófa hozta létre.”³¹

A gyakorlat kialakította a közveszély fogalmát, azonban a „színhely” fordulat arra enged következtetni, hogy az (térben és időben) lehatárolja azt a helyszínt, ahol a bűncselekményt el lehet követni, azonban a kiterjesztő értelmezés nem megengedhető. Abszurd példával élve: ha a koronavírus-járvány idején a közveszély színhelye fordulatot tágan, kiterjesztően értelmeznénk, akkor az egész ország területe közveszély színhelyévé válna, és így az ország bármely területén elkövetett lopás vétsége felminősülne büntetvé.³²

Az általam vizsgált ügyek egyikében sem állapították meg a „közveszély színhelyén” tényének fennállását. Ehhez a nyomozó hatóság nem adott részletes indokolást, csupán kijelentette, hogy az állítások nem közveszély színhelyén hangzottak el. A vizsgált ügyekből levonható az a következtetés, hogy Magyarország területe a pandémia idején nem volt közveszély színhelye, hiába volt érvényben különleges jogrend.³³ Ezért a gyakorlat is *in concreto* és nem *in abstracto* vizsgálta a tényállási elem megvalósulását. Ez összetett, a pandémia idején speciális körülményekre kiterjedő vizsgálatot követel.

A közveszély megállapításának feltétele, hogy a közveszély már kialakult, és olyan tömeges járvány tört ki, amikor közterületen emberek között tartózkodás önmagában a megbetegedés kockázatát rejti magában. A feljelentésben sérelmezett cselekmény időpontja idején a közveszély – tekintve, hogy az aktív fertőzöttek száma folyamatosan csökkent, a beoltottak száma nőtt és a koronavírus járvány elleni védekezésül szolgáló korlátozó intézkedések jelentős részét feloldották – nem állapítható meg.³⁴

Önmagában tehát a koronavírus-járvány idején az interneten közzétett valótlán tartalmú tényállítások, ha nem egy konkrét, térben és időben pontosan lehatárolt földrajzi területre vonatkoztak, nem valósítottak meg bűncselekményt. Még az Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap székháza sem minősült közveszély színhelyének, amikor a járvány elején olyan cikk jelent meg, amely szerint egy dolgozót láz miatt kórházba szállítottak, további tizenkét embert megfigyeltek a „tetőtől talpig védőfelszerelést viselő mentősök”.³⁵

²⁹ BENCZE Máttyás – GYÖRY Csaba: Hírek szárnyán: a rémhírterjesztés bűncselekménye és a jogbiztonság. *Magyar Tudomány*, 2021/5., 617–618.

³⁰ KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntethetőségének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2., 331.

³¹ Hasonlóan fogalmaztak egy korábbi eseti döntésben is: „így közveszély színhelyén elkövettként minősül az a cselekmény, amelyet elemi csapás (árvíz, földrengés) vagy más rendkívüli esemény (robbanás, tűzvész) színhelyén követnek el.” BH1998. 304.

³² BENCZE–GYÖRY i. m. (29. lj.) 618. Vö. Btk. 370. § (3) bekezdés c) pont.

³³ 01130/595/2022. bü.

³⁴ 01050/832/2021. bü.

³⁵ 01000/1438/2020. bü.

A bűncselekmény akkor is megvalósulhat, ha az elkövető személyesen nincs jelen a közveszély színhelyén, azonban az általa tett valótlan tényállítások – például az internet útján – a közveszély színhelyén elérhetővé válnak.³⁶ Ebből következően a bűncselekmény esetleges megvalósulásának minimumfeltétele, hogy az elkövetőtől független személyek a közveszély színhelyén tartózkodjanak, és ott szerezzenek tudomást a valótlan tényállításról.³⁷ Azonban téves az alábbi értelmezés, amely megkívánja az elkövető tényleges helyszíni jelenlétét:

Megjegyzendő továbbá, hogy a rémhírterjesztés bűncselekmény elkövetője csak olyan személy lehet, aki a tárgybeli közveszély színhelyén jelen van. Bár kétségtelen, hogy a nagy nyilvánosság kritériumának való megfelelést eredendően magában hordozó elektronikus sajtónak is interjú adó [...] nyilatkozata információs rendszer útján eljuthatott [település neve]-be, azonban ez a cselekményt a közveszély színhelyén való tényleges jelenlét hiánya miatt nem tenné tényállásszerűvé.³⁸

Új tényállási elemként került be az első alapesetbe, hogy a tényállításnak nemcsak a közveszély színhelyén kell elhangoznia, hanem a közveszéllyel összefüggőnek is kell lennie. Az általam elemzett gyakorlat üdvözlendő abban a tekintetben, hogy e tényállási fordulatot nem kiterjesztően értelmezi, hanem restriktíven. Ennek értelmében nem elegendő, hogy távoli, közvetett kapcsolat legyen az elhangzott állítás és a közveszély között, hanem közvetlen összefüggést követel meg a joggyakorlat. Ez érvényesül a rémhírterjesztés második alapeseténél is, tehát az állított ténynek közvetlen kapcsolatban kell állnia a különleges jogrend idején bevezetett intézkedésekkel. Ennek alapján az olyan állítások, hogy a nyugdíjat eltörlik vagy a 75 év felettek onkológiai kezelését nem fizeti az egészségpénztár, nem állnak közvetlen összefüggésben a koronavírus-járvány kapcsán bevezetett intézkedésekkel.³⁹ Hasonlóan az előbbiekhöz:

Amennyiben a betegség veszélye miatt mégis közveszély helyszínének tekintenénk Magyarországon teljes területét, akkor is a közveszéllyel – azaz jelen esetben a járványügyi helyzettel, a betegséggel – összefüggésben kellene lennie a híresztelt tényállításnak. Mivel jelen esetben az orosz–ukrán háborús helyzet miatt Magyarország nem közveszély helyszíne, és a sérelmezett tényhíresztelések az orosz–ukrán háborúval állnak összefüggésben, így az (1) bekezdés szerinti rémhírterjesztés nem valósul meg.⁴⁰

3.3. Az absztrakt veszélyeztető jelleg

A rémhírterjesztés mindkét alapesete absztrakt veszélyeztető bűncselekmény, ami az alkalmaságban jelenik meg: alkalmas az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére [Btk. 337. § (1) bekezdés]; alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa [Btk. 337. § (2) bekezdés]. Absztrakt veszélyeztető deliktumnál a büntetést

³⁶ MEZŐLAKI i. m. (28. lj.) 799.

³⁷ 01000/2329/2020. bü.

³⁸ B.V-XIII.10314/2017/2-I.

³⁹ 29022/307/2020 bü.; 29022/266/2020. bü.

⁴⁰ 01130/595/2022. bü.

érdemlőség a jogi tárgy általános veszélyeztetésén alapul, míg a konkrét veszélyeztetési deliktum esetében a sérelem bekövetkezésének *reális* lehetősége fenyeget, amit a törvényi tényállás eredményként fogalmaz meg.⁴¹

A köznyugalmat védő absztrakt veszélyeztetési bűncselekmény és a véleményszabadság kollíziójával először a 30/1992. (V. 26.) AB határozat foglalkozott. Megállapítása szerint

[a] társadalmi rend és béke [...] ilyen megzavarása mögött ott van nagyszámú egyéni jog megsértésének a veszélye is. [...] Noha a mérlegelés gyakorlati eredménye hasonló, ebben a gondolatmenetben nem csupán a köznyugalom megzavarásának intenzitásáról van szó, amely bizonyos mérték fölött „*clear and present danger*” igazolja a szabad véleménynyilvánításhoz való jog korlátozását.⁴²

Kezdetől fogva kérdéses volt, hogy a testület megállapításait miként kell értelmezni. Konkrét gyakorlat hiányában csak az elmélet foglalkozott ezzel a kérdéssel. Koltay András három csoportba osztja az alkotmánybírói határozatot értelmező álláspontok képviselőit.⁴³ Az első csoportba tartoznak azok a szerzők, akik nyilvánvaló és közvetlen veszélyt, a másodikba azok, akik valamilyen (reális, tényleges, valós stb.) veszélyhelyzetet követelnek meg a bűncselekmény megvalósulásához. Ilyen értelmezés mellett a bűncselekmény absztrakt veszélyeztető deliktumból konkrét veszélyeztető bűncselekménnyé válna, sőt az első értelmezést elfogadva olyan eredményt kapnánk, amelyet a Btk. a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés vagy a közúti veszélyeztetés tényállásánál tartalmaz, ami nem fogadható el, figyelembe véve a magyar büntetőjognak az eredmény mint tényállási elem megszővekezésével kapcsolatos tradícióit.⁴⁴

A magam részéről a harmadik csoport álláspontját fogadom el, amelynek értelmében a diszpozíció megvalósulásának nem feltétele semmilyen veszélyhelyzet létrejötté, mert független a tényleges hatástól, ugyanis a tényállás absztrakt veszélyeztető deliktum, hasonlóan a Btk. köznyugalom elleni bűncselekményekről szóló fejeztében található más bűncselekményekhez. Ha bármilyen más értelmezést fogadnánk el, a rémhírterjesztés tényállása is hasonló sorsra jutna, mint a közösség elleni uszításé, amelyből az idők folyamán – téves értelmezés következtében – eredménybűncselekmény vált.⁴⁵

A közösség elleni uszítás tényállásánál látott joggyakorlati bizonytalanság a rémhírterjesztés tényállásánál is fennáll. Az általam vizsgált ügyek egyikében sem valósult meg ez a tényállási elem sem. E körben is különösen szembeötlő az az indokolás, amely egyenesen kijelenti, hogy „a tényállás eredményként határozza meg a védekezés eredményességének akadályozását vagy meghíúsítását”.⁴⁶ Az első alapesetnél látott „alkalmassági fordulat” gyakorlata azt sejteti, hogy a jogalkalmazás az absztrakt veszélyeztető jelleg helyett konkrét veszélyeztető bűncselekményként értelmezi a tényállást. A leggyakrabban előforduló indokolás az, hogy

⁴¹ NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmények tana*. Szeged, Iurisperitus, 2020, 172.

⁴² 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 178–179. Az Alkotmánybírók a rémhírterjesztés alkotmányosságát vizsgáló alaphatározatában is szó szerint idézi a közösség elleni izgatás tényállását vizsgáló határozatában foglalt megállapításait. 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117, 127–128.

⁴³ KOLTAY i. m. (30. lj.) 326–327.

⁴⁴ SZOMORA (2015) i. m. (16. lj.) 40.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ 01000/1113/2022. bü.

a rémhírterjesztés veszélyeztető bűncselekmény. Annak megvalósulásához nem elegendő a magatartás tanúsítása, szükséges az is, hogy a valótlan tény állítása vagy híresztelése, illetőleg a való tény elferdítve történő állítása vagy híresztelése az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság beálltának reális lehetőségét hordozza magában. Mivel a fenti kijelentésben foglaltak megvalósulásának reális veszélye nem áll fenn, az nem alkalmas a köznyugalom megzavarására.⁴⁷

Számos határozat azért nem látta megvalósulni ezt a tényállási elemet, mert nem állt fenn a kijelentésben foglaltak megvalósulásának reális veszélye. A konkrét veszélyeztető deliktumok esetében a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége fenyeget.⁴⁸ Az előzőekben említett indokolás ebben az értelemben – a Koltay-féle csoportosítás alapján – a második csoportba tartozó szerzők álláspontját tükrözi.

Az indokolásnak az a része, hogy a kijelentésben foglaltak reális veszélye nem áll fenn, nem hagy kétséget afelől, hogy a jogalkalmazási gyakorlat a rémhírterjesztés első alapesetét eredménybűncselekményként kezeli. Ugyanis az indokolás(ok)nak ez a része nem más, mint következményvizsgálat. Annak vizsgálata pedig, hogy az elkövetési magatartás a külvilágban milyen következményekkel jár, milyen külvilági változásokat idéz elő, a tényállásban az eredmény vizsgálatát jelenti. Azonban ennek elemzése csak akkor megengedett, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz. A rémhírterjesztés pedig nem eredménybűncselekmény.

Hasonló a joggyakorlati helyzetkép a második alapesetnél is. A Btk. 337. § (2) bekezdését vizsgáló határozatok olyan explicit, mondhatni egyértelmű eredményre utaló indokolást nem tartalmaznak, mint az első alapesetnél, azonban az indokolások összességében azt a benyomást keltik, mintha a jogalkalmazó szervek nem elégednének meg pusztán az absztrakt veszélyeztető jelleggel:

a cikk nem kér az olvasótól semmilyen tevékenységet, intézkedést, nem bagatellizálja el a járványhelyzet mértékét, illetve a védelemre tett kormányzati intézkedéseket, tehát az olvasó véleményének oly mértékű alakítására nem alkalmas, hogy az a járványügyi védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa.⁴⁹

[A]z elkövetési magatartásának alkalmasnak kell lennie a védekezést szolgáló járványügyi intézkedések, illetve más, a járvány terjedésének megakadályozása, káros hatásainak megelőzése vagy elhárítása érdekében előírt rendelkezések végrehajtásának akadályozására vagy megghiúsítására. [A kijelentések] nem váltottak ki ilyen következményeket, nem befolyásolták érdemben a járvány elleni védekezés érdekében hozott intézkedéseket és arra nem is voltak alkalmasak.⁵⁰

Az első indokolásnak az a része, amely azt fejtegeti, hogy a cikk nem kér az olvasótól semmilyen tevékenységet, merőben hasonlít a közösség elleni uszítás tényállását alkalmatlanná tevő BH2005. 46. szám alatt közzétett eseti döntésben foglaltakra: „nem a véleménynyilvánítási szabadságával él, hanem gyűlöletre uszít az, aki erőszakos cselekedetre, ilyen magatartás vagy tevé-

⁴⁷ 01000/1464/2020. bü.; 01000/1530/2020. bü.; 01000/1689/2020. bü.; 01000/1395/2020. bü.; 01000/1600/2020. bü.; 01000/5149/2020. bü.; 01000/4210/2020. bü. 01000/1684/2020. bü.

⁴⁸ NAGY i. m. (41. lj.) 172.

⁴⁹ 01160/544/2020. bü.

⁵⁰ B.2800/2021/4.

kenység kifejtésére hív fel.” Az a második indokolásban foglalt megállapítás, amely szerint a kijelentések nem váltottak ki ilyen következményeket, nem befolyásolták érdemben a járvány elleni védekezés érdekében hozott intézkedéseket, szintén eredményvizsgálat, a védekezés eredményességének akadályozására vagy megghiúsítására való alkalmasság téves értelmezése. A világban esetlegesen megjelenő következmények tényleges vizsgálata a második alapesetnél is csak akkor lenne elfogadható, ha Btk. 337. § (2) bekezdése materiális bűncselekmény lenne.

A bizonytalanságok abból adódnak, hogy a rémhírterjesztés tényállásában alkalmazott alkalmassági kritériumnak nincs kialakult joggyakorlata. Az Alkotmánybíróság alkotmánykonformnak találta a (2) bekezdést, álláspontja szerint a törvény megszövegezése megfelel a normavilágosság követelményének (nem eleve értelmezhetetlen és alkalmazhatatlan), ennek konkrét tartalmi meghatározása a bírói gyakorlat feladata.⁵¹ Drinóczi Tímea is hangsúlyozza, hogy az Alkotmánybíróság mindenféle indokolás nélkül – *ex chatetra* – fogadta el alkotmányosnak a tényállás megfogalmazását.⁵² Azonban a szakirodalom számos példát hoz fel, amely alapján vitatható a büntetőjogi felelősség hatókörének alkalmazása.⁵³

Érdekes párhuzam vonható a rémhírterjesztés alkotmányosságát vizsgáló Abh1. és Abh2. között. Az Alkotmánybíróság az Abh1.-ben arra a megállapításra jutott, hogy a „köznyugalom megzavarására alkalmas” fordulat nem felel meg a normavilágosság követelményének, ugyanis az absztrakt jogi fogalomból önkényes jogalkalmazásra nyílhatna lehetőség, mivel az eljáró bíróságoknak az ügy eldöntéséhez nagyszámú olyan körülményt kellene figyelembe venniük, amelyet nem a törvény, hanem a törvény indokolása, eseti döntések és jogi kommentárok fogalmaznak meg.⁵⁴

A „védekezés eredményességének akadályozása és megghiúsítása” fordulat újonnan került be a törvénykönyvbe, ez a fogalom eddig ismeretlen volt a Btk.-ban. Bár az Alkotmánybíróság szerint a tartalmi meghatározás a jogalkalmazó szervek feladata, jelenleg nem lehetséges a bizonytalanságok áthidalása mögöttes orvosi, járványügyi és szociálpszichológiai ismeretek nélkül, valamint a vírusra vonatkozó tudományos ismeretek is folyamatosan változnak.⁵⁵ Így az Abh1.-ben felhozott érvek – az ügy eldöntéséhez szükséges körülményeket nem a törvény fogalmazza meg, hanem annak indokolása, továbbá eseti döntések és jogi kommentárok, ami jogalkalmazói önkényhez vezet – hatványozottabban érvényesülnek a jelenleg hatályos Btk. szövegénél.

A körülmények értékelésére példaként szolgálhat az az ügy, amelyben az interneten közzétett bejegyzés szerzője azt hangoztatta, hogy a magyar kormány bizonytalan vakcinákkal emberkísérleteket végez ahelyett, hogy a bevizsgált német–amerikai vakcinát alkalmazná. A feljelentés elutasították, mert

Magyarországon a Pfizer–BioNTech közös fejlesztésében készített koronavírus elleni vakcina került alkalmazásra a járvány megfékezésére, míg a Szputnyik V vakcina jelenleg hazánkban csupán

⁵¹ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat, ABH 2020, 1607, 1613.

⁵² DRINÓCZI Tímea: Az Alkotmánybíróság határozata a különleges jogrend idején megvalósuló rémhírterjesztésről. A szólásszabadság tartalma különleges jogrendben. *Jogesetek Magyarázata*, 2021/1., 7–8.

⁵³ Lásd BENCZE–GYÖRY i. m. (29. lj.) 614–624.

⁵⁴ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117, 131.

⁵⁵ BENCZE–GYÖRY i. m. (29. lj.) 620.

tesztfázisban van, így nem tekinthető a vírus elleni védekezés részének, ezáltal a kijelentés nem hátráltatja a vírus elleni védekezést, amiből fakadóan nem meríti ki a tényállást.⁵⁶

3.4. A szubjektív oldal

Az Alkotmánybíróság a rémhírterjesztés alkotmánykonformitását vizsgáló mindkét határozatában nagyban támaszkodott a büntetőjogi rágalmazást és becsületsértést vizsgáló alkotmánybírói alaphatározatokra.⁵⁷ Az Abh2.-ben a rágalmazás alaptörvény-konformitását vizsgáló 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban felállított alkotmányos követelmény tűnik fel: „A véleménynyilvánítás szabadsága a valónak bizonyult tények tekintetében korlátlanul, míg a hamis tény állításával vagy híresztelésével szemben már csak akkor véd, ha a híresztelő nem tudott a hamisságról, és a foglalkozása által megkívánt körültekintést sem mulasztotta el.”⁵⁸ Ez a követelmény a büntetőjogi szakirodalomban „rágalmazási gondatlanságként” terjedt el, amelyet már a megalkotásánál élesen bíráltak.⁵⁹

Álláspontom szerint nem volt szerencsés, hogy a testület a rágalmazási gondatlanságra hivatkozott, ugyanis az bizonytalansághoz vezethet a tényállás értelmezésénél. Egyrészt dogmatikailag összeegyeztethetetlen a rémhírterjesztés tényállásával, tekintettel arra, hogy a Btk. 337. §-ában szereplő diszpozíciónak (is) kizárólag szándékos alakzata van. Másrészt nem következetes a testület gyakorlata, ugyanis egy 2017-es határozatában kimondta, hogy a rágalmazás gondatlansággal is megvalósítható alakzatához kapcsolt követelmény nem tartható fenn.⁶⁰ Ennek fényében végképp indokolatlan az erre történő hivatkozás. Harmadrészt pedig az alapjogi mérlegelést a jogellenesség szintjén kell elvégezni.⁶¹ Az Alkotmánybíróság a követelményeket a rágalmazás és a becsületsértés vonatkozásában állította fel, azonban e bűncselekményeknél tényállási szinten nincs különbség valós és valótlan tényállítások között, ugyanis a büntetőjogi fenyegetettség mindkét kategóriára kiterjed. Rémhírterjesztést pedig kizárólag valótlan tényállítással lehet elkövetni. Ezért a bizonyításnak ki kell terjednie a valótlanág kérdéseire, és ha beigazolódik a tényállítás valós tartalma, akkor már a tényállásszerűség szintjén – mindenféle alapjogi mérlegelés nélkül – ki kell zárni a bűncselekmény megállapítását.

Az Alkotmánybíróság az Abh2.-ben egy (új) alkotmányos követelményt is felállított: „alkotmányos követelmény, hogy a tényállás csak az olyan tény közlését fenyegeti büntetéssel, amelyről az elkövetőnek a cselekmény elkövetésekor tudnia kellett, hogy hamis, vagy amelyet maga ferdített el, és amely a különleges jogrend idején a védekezés akadályozására vagy megghiúsítására alkalmas.”⁶² Drinóczi hangsúlyozza, hogy az alkotmányos követelmény megállapítása

⁵⁶ 01000/102/2021. bü. Látható, hogy ennél az indokolásnál is konkrét veszélyeztető bűncselekményként értelmezi a gyakorlat a bűncselekményt: „nem hátráltatja a vírus elleni védekezést.”

⁵⁷ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat; 13/2014. (IV. 18.) AB határozat.

⁵⁸ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat, ABH 2020, 1607, 1614.

⁵⁹ SZOMORA (2015) i. m. (16. lj.) 66.

⁶⁰ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, ABH 2017, 1942, 1950.

⁶¹ SZOMORA (2015) i. m. (16. lj.) 89. A joggyakorlat is a jogellenesség síkján végzi el az alkotmányos mérlegelést. BH2013. 204.

⁶² 15/2020. (VII. 8.) AB határozat, ABH 2020, 1607.

felesleges volt, ugyanis nem szolgál olyan új tartalommal az eljáró jogalkalmazó szervek számára, amelyet addig ne ismertek volna.⁶³ A legnagyobb probléma a követelmény felállításával, hogy félreértelmezhető és vitatható a megfogalmazása. A „maga ferdített el” fordulat értelmezhető úgy, hogy az alkotmányos követelmény értelmében a más által elferdített tény továbbítása nem büntethető, holott a büntetőjogi felelősség az ilyen közlésekre is kiterjed. A „tudnia kellett, hogy hamis” kitételből pedig a gondatlan elkövetésre is lehet asszociálni. Ennek értelmében nemcsak szándékos, hanem gondatlan alakzatú bűncselekményként is lehetne értelmezni a tényállást, ami nem elfogadható interpretáció.

3.5. Az elkövetési magatartás

A (valótlan) tényállítások alkotmányos védelménél mindenekelőtt szeretnék utalni Strausz János alkotmánybíró különvéleményére, amelyet az Abh1.-hez csatolt.⁶⁴ Álláspontja szerint a jogalkotó a rémhírterjesztés tényállásánál olyan magatartásokat rendelt büntetni, amelyek nem tartoznak a véleménynyilvánítás szabadságának alkotmányos alapjoga körébe (valamint nincsenek összefüggésben a sajtó szabadságával). Ez vitatható álláspont, ugyanis szükséges distinkciót tenni a véleményszabadság alapjogának hatálya és annak védelme között, mivel így lehet megfelelően alátámasztani azt, hogy a véleményszabadság kiterjed a valótlan tényállítások közlésére is („a hazugság általános értelemben nem tiltható”).⁶⁵ A hatály azt dönti el, hogy az elhangzott szövegre kiterjed-e a véleményszabadság alapjoga, tehát hogy alkalmazni kell-e a szólásszabadság elveit, a védelem pedig már a konkrét mérce alkalmazását dönti el, vagyis hogy az alapjog garanciái „valóban pajzsot tartanak-e az állami korlátozások elé”.⁶⁶ Ebből következően megállapítható, hogy a véleményszabadság hatálya kiterjed a valótlan tényállításokra is, azonban a védelem hatóköre szűkebb.

Az általam vizsgált ügyekről elmondható, hogy a jogalkalmazási gyakorlat a tényállítás és az értéktétel elhatárolását helyesen végezte el, adekvát minősítések születtek. Az elhatárolásának több mint százéves joggyakorlata van. A tény a múltban létezett vagy jelenben létező, az érzéki észrebevés lehetőségének körébe eső jelenség, tehát nemcsak cselekmény, hanem minden külvilági változás, érzékelhető állapot, vagyis az objektív valóság tudati visszatükröződése.⁶⁷ Az Angyal Pál által felállított definíció az idők folyamán rögzült a gyakorlatban.⁶⁸ Ha az elhangzott állítás valósan bizonyul, akkor a tényállásszerűség szintjén ki kell zárni a bűncselekmény megvalósulását.⁶⁹ Helyesen értéktételnek (és nem tényállításnak) minősítették azt a szöveget, amelyben a cikk szerzője azt írta, hogy „a feltárt jelek azt mutatják, hogy külső támadás okozta

⁶³ DRINÓCZI i. m. (52. lj.) 10.

⁶⁴ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117, 132–133.

⁶⁵ KOLTAY András: A hazugságok alkotmányos védelme? Álhírek, szólásszabadság és demokratikus eljárások. *Jogtudományi Közöny*, 2020/7–8., 306.

⁶⁶ TÖRÖK Bernát: A szólásszabadság hatóköre és az általa nyújtott védelem. Az elhatárolás jelentősége a magyar joggyakorlat példáin. *Magyar Jog*, 2015/7–8., 387.

⁶⁷ ANGYAL Pál: *A becsület védelméről szóló 1914:XXI. T.-cikk*. Budapest, Athenaeum, 1928, 16.

⁶⁸ BH1994. 171.; BH2009. 135.

⁶⁹ 01000/2328/2020. bü.

a forint gyengülését. [A]z emelkedő konjunktúrát nemcsak a járvány, hanem a külső támadások is meg tudják törni.”⁷⁰

Közéleti szereplők megnyilvánulásának kritikájaként értelmezték annak a személynek a megnyilvánulásait, aki olyan plakátokat ragasztott fel, amelyekben a kormánypárt országosan ismert tagjai, vezetői szerepeltek arra vonatkozó közlésekkel, hogy az akkori járványhelyzet valójában nem is létezett, a másik része pedig arra utalt, hogy a kormány tagjai nem tudtak vagy nem is akartak tenni a járvány ellen. A közéleti szereplők képei mellé olyan közléseket tett, mint például „a valóságban nincs semmiféle járvány, annak halvány nyoma sem; valójában mi, akik itt a teremben vagyunk, [...] nyugodtan össze-vissza fertőzhetjük egymást; annyi ember ment tönkre az elmúlt napokban, hogy ezzel nem tudunk mit kezdeni”. Mindezek közéleti vitában kifejtett álláspontnak minősülnek, és a szöveg kontextusában kritikaként, véleményként értelmezhetők.⁷¹

Tulajdonképpen tényalapú értékítéletnek minősítették azt a megnyilvánulást,⁷² hogy

hatékony ez a pénzköltés, hogy ebből az irdatlan összegből öt és fél ezer milliárd forint költségvetési hiányt állított elő tavaly a kormány. Ennek töredéke volt az, ami a járványügyi kiadásokkal függött össze. Egészségügyi eszköz beszerzés 660 milliárd, amiben a 300 milliárdos használhatatlan lélegeztetőgépek is benne vannak.⁷³

A minősítés üdvözlendő, ugyanis a gyakorlat ritkán ismeri fel a tényalapú értékítéletet. Megállapították, hogy a „használhatatlan lélegeztetőgépek” kifejezés a véleménnyel összefüggésben hangzott el, ezáltal a szöveg teljes kontextusát figyelembe véve értékítéletnek minősül.

Ugyancsak politikai, közéleti vitában kifejtett álláspontnak minősítették azt a megnyilvánulást, amely szerint „Csepelen 1475 önkormányzati lakás van: uniós kvóta alapján ezek lakóit is az utcára tehetik, helyükre pedig illegális határátlépőket költöztethetnek”⁷⁴ Továbbá tényállásszerűség hiányában nem valósult meg bűncselekmény, mert értékítélet volt az a kijelentés, hogy „minden egyes órában meg fog halni valaki gyógyszer mellékhatás miatt, mégsem ezektől a számoktól hangos a média, a járványt pedig nem a koronavírus, hanem a média hisztériakeltése okozza”⁷⁵

Az újságírókra vonatkozó szakmai szabályok betartásával összhangban álló, kiegyensúlyozott tájékoztatásnak minősítették azokat az állításokat, amelyek a favipiravir hatását taglalták.⁷⁶ A cikket teljes kontextusában vizsgálva megállapították, hogy az legalább az utalás szintjén be-

⁷⁰ 01000/1972/2020. bü.

⁷¹ B.VI-VII.3002/2020/4.

⁷² A tényalapú értékítéletek a tényállítások és az értékítéletek között helyezhetők el, amikor is a tényállításokat folyamatosan átszövik az értékítéletek, ezáltal értékítéletnek és nem tényállásnak minősülnek. SZOMORA (2015) i. m. (16. lj.) 85.

⁷³ 01000/257/2021. bü.

⁷⁴ B.XXI.3439/2016/1-I.

⁷⁵ 01000/1600/2020. bü.

⁷⁶ „Gyenge a covidra a favipiravir, sőt arra is, amire kifejlesztették; nem hatásos a Covid ellen a favipiravir, sőt az influenza ellen sem, amire egyébként kifejlesztették; kudarcot vallott a favipiravir a koronavírus ellen? – Egy japán kutatás is erre utal.” 01000/467/2022. bü.

mutatta, hogy létezik más álláspont is a favipiravir hatékonyságát illetően, valamint a gyógyszer hatékonyságának teljes körű bizonyíthatóságát kétségbe vonó véleményeket és tanulmányokat közöltek, továbbá hozzáférő személyek megszólaltatásával és tudományos publikációkra hivatkozással készültek a cikkek.

4. Összegzés

A rémhírterjesztés tényállására gyakorlati kihatással volt a koronavírus-járvány, ugyanis egy „elfeledett” tényállásból gyakorlati relevanciájú deliktum lett. Az általam vizsgált ügyek alapján elmondható, hogy a jogalkalmazási gyakorlat az elkövetési magatartást adekvátan minősíti. Álláspontom szerint ez azzal magyarázható, hogy a rémhírterjesztéssel összefüggésben ennek a tényállási elemnek van kialakult joggyakorlata. Ezenkívül a nagy nyilvánosság kritériuma is teljesült az ügyekben, ugyanis az állítások vagy a nyomtatott sajtóban, vagy internetes portálon jelentek meg.⁷⁷ A többi tényállási elem (közveszély színhelye; az emberek nagyobb csoportjában zavar vagy nyugtalanság keltésére való alkalmasság; a védekezés eredményességének akadályozására vagy megghiúsítására való alkalmasság) egyszer sem került megállapításra. Mindez a tényállás megfogalmazásából (is) következik, ugyanis a rémhírterjesztés módosítása után a szakmai álláspontok azt tükrözték, hogy a tényállás nem felel meg a határozottság követelményének.⁷⁸

A szimbolikus büntetőjogi tényállásra jellemző, hogy egy kialakult társadalmi problémát (például járvány) elsődlegesen a büntetőjog eszközrendszerével kíván megoldani. Ez oda vezethet, hogy eddig ismeretlen fogalmak kerülnek bevezetésre, amelyeknek a büntetőjog alapelveinek való megfelelése megkérdőjelezhető. Mindez visszatükröződik a rémhírterjesztés tényállásánál. Ezenkívül jellemző a szimbolikus büntetőjogi tényállásra, hogy gyakorlati alkalmazás nélkül marad, ami a jelen esetben is megfigyelhető. Megítélésem szerint ez arra vezethető vissza, hogy a homályos, valamint az eddig ismeretlen tényállási elemeket a jogalkalmazók nem tudták adekvátan értelmezni. Itt utalnék vissza az Alkotmánybíróság megállapítására:

A bírói gyakorlatra tartozik annak meghatározása is, milyen elkövetési mód, vagyis milyen cselekmény alkalmas arra, hogy az a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa. Sem a védekezés eredményessége, sem az akadályozás, sem a megghiúsítás nem eleve értelmezhetetlen tényállási elem.⁷⁹

Hasonlóan homályos fogalom a rémhírterjesztés első alapesetében szereplő alkalmassági kritérium is. Ahhoz, hogy a jogalkalmazási gyakorlat fejlődni tudjon, szükséges lenne, hogy vádemelésekre kerüljön sor, hogy a bírói gyakorlat érdemben tudjon foglalkozni a tényállási elemek értelmezésével. Az általam vizsgált ügyek egyike sem jutott el a bírósági szakig. Mindez igazolja a tényállás szimbolikus jellegének azt a részjellemzőjét, hogy a bűncselekmény alkalmazás nélkül marad. Így az prognosztizálható, ami a koronavírus-járvány kitörése előtti időszakra volt jellemző: a rémhírterjesztés tényállása újból feledésbe merül.

⁷⁷ Vö. Btk. 459. § (1) bekezdés 22. pont.

⁷⁸ DRINÓCZI i. m. (52. lj.) 7–8.; BENCZE–GYÖRY i. m. (29. lj.) 619–620.

⁷⁹ 15/2020. (VII. 8.) AB határozat, ABH 2020, 1607, 1613.

Irodalomjegyzék

- ANGYAL Pál: *A becsület védelméről szóló 1914:XXI. T.-cikk*. Budapest, Athenaeum, 1928.
- BENCZE Máttyás – GYÖRY Csaba: Hírek szárnyán: a rémhírterjesztés bűncselekménye és a jogbiztonság. *Magyar Tudomány*, 2021/5., 614–624.
<https://doi.org/10.1556/2065.182.2021.5.5>
- BORBÍRÓ Andrea: „Three Strikes and You’re Out” Magyarországon – kriminálpolitikai racionalitás vagy szimbolikus jogalkotás? *Acta ELTE* 45, 2008, 165–179.
- BOTOS Mihály Bálint: A közösség elleni uszítás jogi tárgyáról. *Iustum Aequum Salutare*, 2022/4., 27–41.
- DRINÓCZI Tímea: Az Alkotmánybíróság határozata a különleges jogrend idején megvalósuló rémhírterjesztésről. A szólásszabadság tartalma különleges jogrendben. *Jogesetek Magyaránzata*, 2021/1., 3–13.
- FILÓ Mihály: Jogpolitika és valóság: az uzsora a büntetőjog-elmélet tükrében. In FILÓ Mihály (szerk.): *Tanulmányok az uzsoráról*. Budapest, ELTE, 2016, 329–335.
- GÖNCZÖL Katalin: A punitív kriminálpolitika és a büntető populizmus – egymást fedő fogalmak? *Jogtudományi Közlöny*, 2014/11., 538–544.
- HASSEMER, Winfried: Symbolisches Strafrecht und Rechtsgüterschutz. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 1989/12., 553–559.
- HASSEMER, Winfried: Kennzeichen und Krisen des modernen Strafrechts. *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1992/10., 378–383.
- HEFENDEHL, Roland: *Kollektive Rechtsgüter im Strafrecht*. Köln, C. Heymanns, 2002.
- HORNYÁK Szabolcs: *A köznyugalom elleni bűncselekmények*. Doktori értekezés, Pécs, PTE, 2010.
- KOLTAY András: A hazugságok alkotmányos védelme? Álhírek, szólásszabadság és demokratikus eljárások. *Jogtudományi Közlöny*, 2020/7–8., 302–313.
- KOLTAY András: A rémhírterjesztés büntetethezességének alkotmányosságáról. *In Medias Res*, 2020/2., 322–338.
- MEZŐLAKI Erik: XXXII. fejezet. A köznyugalom elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2022, 691–711.
- NAGY Ferenc: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*. Budapest, Akadémiai, 2013.
<https://doi.org/10.1556/9789630598606>
- NAGY Ferenc: Gondolatok a büntetőjogi legalitással összefüggő alkotmányos problémákról. In BALOGH Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016, 453–474.
- NAGY Ferenc: A jogállami és szimbolikus büntetőjogról. In BÁRD Petra – BORBÍRÓ Andrea – GÖNCZÖL Katalin (szerk.): *Kriminológia és kriminálpolitika a jogállam szolgálatában. Tanulmányok Lévay Miklós tiszteletére*. Budapest, Eötvös, 2019, 297–306.
- NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmények tana*. Szeged, Iurisperitus, 2020.
- PETERS, Kristina: Symbolisches Strafrecht? *Juristische Rundschau*, 2020/8., 414–420.
<https://doi.org/10.1515/juru-2020-0027>

- ROXIN, Claus: *Strafrecht Allgemeiner Teil I*. München, C. H. Beck, 2006.
- SALIGER, Frank: Positives und symbolisches Strafrecht. Von guter und schlechter Kriminalpolitik. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft*, 2022/3., 276–288.
- SKODA Gabriella: Szimbolikus jogalkotás a büntetőjogban. *Pro Futuro*, 2018/3., 173–189.
<https://doi.org/10.26521/profuturo/2018/3/2909>
- SZABÓ ZSOLT: A rémhírterjesztés és a közveszéllyel fenyegetés a COVID-19 járvány tükrében, különös tekintettel a két bűncselekmény elhatárolására. In AMBRUS István (szerk.): *COVID-19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme a járvány idején*. Budapest, ELTE Eötvös, 2021, 141–164.
- SZOMORA Zsolt: *Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései*. Szeged, Pólay, 2015.
- SZOMORA Zsolt: XXI. fejezet. Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In KARSAI Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2022, 514–553.
- TÖRÖK Bernát: A szólásszabadság hatóköre és az általa nyújtott védelem. Az elhatárolás jelentősége a magyar joggyakorlat példáin. *Magyar Jog*, 2015/7–8., 385–393.

A KÖVETŐ JOG ALAPPROBLÉMÁI ÉS SZABÁLYOZÁSI KÉRDÉSEI

SZERZŐ: Tomasoovszky Edit

ÁRA: 7000 Ft

A monográfia nem áll meg a követő jog szabályozásának értékelésénél, hanem ennél jóval tovább megy, a jogintézmény gazdasági hasznosulását is igen elmélyülten elemzi.

orac.hu → Polgári jog